

Glacifluviální terasa v Moravské bráně

Abstrakt

Jaroslav Tyráček

Správná interpretace klastických kontinentálních sedimentů v okolí hlavního evropského rozvodí v Moravské bráně má zásadní význam nejen pro řešení geologické stavby kvartéru na severní Moravě a ve střední Evropě, ale hlavně pro stanovení maximálního rozsahu a datování skandinávského zalednění. Exotické sedimenty vymykající se z lokální geologické stavby oblasti byly už koncem 19. století považovány za ledovcové. Od té doby jsou otázky zásahu ledovce do povodí Dunaje, vyřazení rozvodí z funkce a datování diskutovány prakticky po celé minulé století. Existence ledovcových sedimentů by poskytla teoretickou možnost přímé korelace alpského a severského zalednění a příslušných stratigrafických schémat užívaných doposud většinou separátně. Z geografického hlediska je totiž Moravská brána vedle údolí Rýna jedinou oblastí v Evropě, kde je toto propojení možné. Překročením baltско-černomořského rozvodí buď přímo ledovcem, nebo jeho tavnými vodami by měl teoreticky vzniknout vůdčí horizont, sledovatelný podél moravských řek až do údolí Dunaje.

Pojem glacifluviální terasa zavedl do literatury H. Hassinger (1914), který propojením šterků a písků na rozvodí se šterkovými tělesy Nad dolama a Horecko, zachovanými po proudu již na černomořské straně rozvodí, získal vůdčí terasovou úroveň. Z její morfostratigrafické pozice (70–80 m nad Bečvou) bylo odvozeno i datování maximálního zalednění do starší fáze středního pleistocénu (elster).

Podrobný systematický geologický výzkum, provedený Ústředním ústavem geologickým, resp. Českou geologickou službou, přinesl řadu nových dat a upřesnění, která zásadně mění pohled na lokální problematiku.

- a) Celkově 25–30 m mocné souvrství jezerních a říčních sedimentů na rozvodí (300–320 m n. m.) a v. odtud na levém břehu horní Bečvy bylo nově klasifikováno jako pliocenní malhotické souvrství. Spodní část, tvořená ryt-mickým střídáním decimetrových poloh rezavě hnědého písku a hnědavě šedého jílu, je dobře odlišitelná ve v. části, kde nasedá na zvrásněný flyš Západních Karpat. Naproti tomu stanovení spodní hranice je obtížné uvnitř Moravské brány, kde formace nasedá na konformně zvrstvené a litologicky podobné marinní sedimenty spodního badenu.
- b) Malhotickému souvrství náleží rovněž i písky a šterky svrchního členu, považované dříve za ledovcové. Jiný původ dokazují zejména těžké minerály, transportované prokazatelně z jihu.
- c) Fluviální šterky Nad dolama (318 m) a Horecko (295 m), tvořené výhradně horninami spodního karbonu (kulm Nízkého Jeseníku), jsou denudačními zbytky výplavových kuželů potoků Jezernice a Loučka.
- d) Elsterský ledovec se zastavil v povodí Odry a nikdy nepřekročil rozvodí Baltu a Černého moře, které proto ne-bylo vyřazeno z funkce. Otevřenou otázkou zůstává úroveň a směr odtoku tavných ledovcových vod.
- e) Elsterské ledovcové uloženiny byly překryty sedimenty mladšího sálského (drenthe, palhanec) zalednění, které je maximálním zaledněním této oblasti.
- f) Ledovcové sedimenty překračují rozvodí v úseku Porubské brány. Vůdčím korelačním horizontem je hlavní te-rasa (12–15 m) sledovatelná z údolí Bečvy podél moravských řek až na jižní Moravu.